

RAPORTURILE LUI ȘTEFAN CEL MARE CU BRĂILA

Dr. Ionel CÂNDEA

De bună seamă, raporturile dintre Ștefan cel Mare și Brăila formează un aspect particular, un accent, am spune, la problema mai largă a relațiilor dintre marele domnitor al Moldovei și Țara Românească¹.

Dacă debutul domniei fiului lui Bogdan al II-lea și al „doamnei” Oltea a fost marcat, între altele, de dorința noului stăpân de la Suceava de a recupera cetatea Chilia², odată împlinit acest deziderat, la începutul anului 1465, alte greutăți și primejdii ce veneau dinspre sud, coroborate cu dușmăni și incertitudini de la apus și miazănoapte, aveau să-și pună pecetea asupra felului de a înțelege această vecinătate din partea lui Ștefan.

Istoriografia națională este bogată în lucrări de referință cu privire la domnia lui Ștefan cel Mare. În general, dar și a primilor ani, cu toate consecințele ce au decurs din politica sinuoasă a voievodului Moldovei în acest segment de timp al stăpânirii sale.

Până la momentul februarie 1470, când Ștefan „va arde și va nimici Brăila”, luarea Chilie în februarie 1465, după eșecul din 1462, arată puterea și voința nestrămutată a voievodului de la Suceava de a stăpâni gurile Dunării într-un moment în care, prin înțelegerea de la Overchelăuți (4 aprilie 1459), cu Polonia, el acceptă în nord ca cetatea Hotinului și dreptul de pescuit în Nistru să rămână în stăpânirea și, respectiv, în favoarea polonilor, ce continuau să-l adăpostească pe Petru Aron.

Luarea Chilie a dus la expediția lui Matia Corvinul, în iarna lui 1467, contra Moldovei, încheiată cu o mare

victorie a lui Ștefan, moment în care s-a ivit în tabăra domnitorului o tentativă de trădare – Crasnăș vornicul, dar și alții. Este semnificativ faptul că, după luptă, marele domn va decapita 24 mari boieri și va trage în țeapă alți 40³.

Cert este faptul că, după acest moment, în februarie 1470, așa cum spun cele câteva variante de cronici de început ale Moldovei, Ștefan cel Mare a ars Brăila „la 27 februarie 6978, marți în săptămâna albă fu arderea și nimicirea Brăilei”⁴.

Faptul, relatat și de Grigore Ureche⁵ mai târziu, în secolul al XVII-lea, este pus pe seama lăcomiei omenești „Vă leato 6978, într-aceia vreme întră zăvistiia între Ștefan vodă și între Radul vodă, domnul muntenesc, pre obiceiul firei omenești de ce are de aceea poștește mai mult, de nu-i ajunse lui Ștefan vodă ale sale să le fie și să le sprijinească, ci de lăcomie, ce nu era a lui încă vrea să coprinză. Strânsu-au țara și slujitorii săi și au intratu în Țara Muntenească, de au prădat marginea, februarie 27 dni și au arsu Brăila în săptămâna albă, marți”. Expediția din iarna lui 1470 a continuat și cu prădarea orașului de la gura Ialomiței, adică Orașul de Floci⁶. Constantin C. Giurescu⁷ a explicat faptul astfel: „motivul n-a fost altul decât complotul pus la cale de către trei mari dregători moldoveni, primul dintre ei fiind însuși cumnatul lui Ștefan, marele vornic Ivan, complot care a urmărit înlăturarea domnului, și care a avut la Brăila un puternic punct de sprijin, de unde urma să vină și corpul de oaste necesar (subl. noastră I. C.). Descoperind, la timp, complotul,

1. Amintim, de la bun început, că *Istoria Țării Românești 1290-1690. Letoposeful Cantacuzinesc*, ed. critică C. Grecescu și D. Simonescu, Buc., 1960, p. 4 – 5 pomeneste că după războiul de la Râmnicul Sărat cu bătrânul Ștefan vodă den țara Moldovei, unde au perit și Tepeș vodă și au fost izbânda lui Ștefan vodă, acesta ... au șezut aicea în țară de au domnit ani 16. În chip asemănător Radu Popescu, în *Istoria domnilor Țării Românești*, ed. Const. Grecescu, Buc., 1963, p. 24, arată la începutul pasajului privitor la domnia lui Vlad vodă Călugărul. It. 7001: După stăpânirea lui Ștefan vodă în câțeva vreme aicea în Țara Ruminească, s-au rădicat domn Vlad vodă Călugărul, carele au domnit trei ani. Așadar, ambele cronici muntene au cunoștință, cu mai multă sau mai puțină precizie, despre o perioadă destul de lungă de conducere – firește, prin domni interpuși – a lui Ștefan la sud de Milcov.

2. A se vedea, pentru acest episod: P.P. Panaiteșcu, *Legături moldo-polone în sec. XV și problema Chilieii*, în *Romanoslavica*, Buc., 1958, p. 95-115; Leon Șimanschi, Dumitru Agache, *Moldova între anii 1469 și 1473: program de guvernare și conjuncturi politice*, în *Ștefan cel Mare și Sfânt 1504-2004. Portret în istorie*, Putna, 2003, p. 367-388 precum și Leon Șimanschi, Dumitru Agache, *Un deceniu de ostilitate moldo-ungară (1460-1469) în op. cit.*, p. 334-366. Foarte nou, C. Razachevici, *Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova*, I, Buc., 2001, p. 535-539 și I. Toderașcu, *Consolidarea domniei și reîntregirea teritorială a Moldovei (1457-1473)*, în *Istoria românilor*, IV, ed. Acad. Române, Buc., 2001, p. 364-370. 3. Vezi Ș. Papacostea, *Un episod de la rivalitate polono-hongroise au XVe siècle: la campagne de la Mathias Corvin en Moldavie (1467) a la lumière d'une source inédite*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, 8, 1969, p. 967-979.

Ștefan, pe de o parte, a dispus executarea celor trei mari dregători – fapt care a avut loc la Vaslui la 16 ianuarie (1471 n. n. I.C.) – iar, pe de altă parte, s-a răzbunat aspru împotriva celor care sprijiniseră pe dușmanii săi“.

Nu credem că Ștefan ar fi așteptat un astfel de moment aproape un an (adică, 27 februarie 1470 – 16 ianuarie 1471). Mai degrabă Ștefan, a pustiit marginea pentru a lovi în două din cele mai importante așezări ale lui Radu cel Frumos, fapt sugerat și de prădarea Orașului de Floci. Vom reveni, într-un studiu mai amplu, asupra cauzelor ce au determinat atacul. Cert este faptul că amintirea lui a rămas în sufletele brăilenilor.

Peste mai mult de un deceniu, în 1481⁸, încercând să aducă în Țara Românească pe pretendentul Mircea, Ștefan cel Mare, desăvârșit om politic, știe că „în margine“, adică, la intrarea în Muntenia, adică, în județele Brăila, Râmnicu Sărat și Buzău va întâmpina ostilitate. El se adresează locuitorilor celor trei județe pentru a-i convinge că demersul său, acum, va fi pașnic, mai mult, e chiar în folosul Țării Românești⁹: „Deci vă grăesc vouă: în ceasul în care veți vedea această scrisoare a domniei mele, în acel ceas să vă întoarceți înapoi la locurile voastre (subl. noastră, I. Cândea), fiecare pe unde ați fost și pe unde ați șezut și mai înainte, cu tot avutul vostru, cât va avea fiecare, și să vă păstrați avutul și

să arați pe unde ați arat și mai înainte, fără nici o frică sau grije și temere. Căci așa să știți că nu mă gândesc să vă fac nici un rău și nici o pagubă, ci să vă hrăniți și să trăiți în pace“.

Răspunsul brăilenilor a fost de o rară violență – evident, de limbaj – și constituie o frântură de realitate a raporturilor dintre o comunitate puternică și bogată cu un domn, fie el puternic și aprig, așa cum se arătase Ștefan cel Mare¹⁰: „*Dela toți boerii brăileni și dela toți cnejii și dela toți rumânii, scriem ție, domnul moldovenesc, Ștefane voevod. Ai tu oare omenie, ai tu minte, ai tu creeri, de-ți prăpădești cerneala și hârtia pentru un copil de curvă, [pentru] fiul Călfunei, și zici că-ți este fiu? Dacă ți-e fiu și vrei să-i faci bine, atunci lasă-l să fie după moartea ta domn în locul tău, iar pe mumă-sa ia-o și ține-o să-ți fie doamnă; cum au ținut-o în țara noastră toți pescarii din Brăila, ține-o și tu să-ți fie doamnă. Și învață-ți țara ta cum să te slujească, iar de noi să te ferești; căci de cauți dușman, ai să-l găsești. Și așa să știi: domn avem, mare și bun, și avem pace din toate părțile: și să știi că toți pe capete vom veni asupra ta și vom sta pe lângă domnul nostru Basaraba voevod, măcar de-ar fi să ne pierdem capetele“.*

Anul jubiliar Ștefan cel Mare și Sfânt – 500 de ani de la trecerea sa la cele veșnice – îi găsește pe brăileni împăcați cu marele domn.

De ce? Încă din 2001, în momentul împlinirii a 520 de ani de atestare documentară a județului Brăila și a 120 de ani de la întemeierea Muzeului Brăilei (Decretul regal 2134 din 23 august 1881 semnat la Sinaia de Carol I), instituția muzeală brăileană a bătut o medalie cu diametrul de 70 mm având pe avers efigia lui Ștefan cel Mare și Sfânt pe conturul actualului

județ Brăila, iar pe revers efigia lui Carol I pe imaginea sediului Muzeului Brăilei (vezi pagina 25).

Gestul nostru se constituie într-un veritabil act de împăcare și așezare a lucrurilor în firescul lor peste timp. Așa cum spunea P. P. Panaitescu, *urma lui Ștefan a rămas asupra țării ca o pecete asupra unui hrisov*.

ABSTRACT

The relationship between Steven the Great and Braila had a particular aspect, and it could be said that in fact it was about the relationship of the

great Moldavian ruler and Walachia. This paper studies exactly these relationships.

A se vedea și relatarea bătăliei de către Ștefan însuși, în scrisoarea către Cazimir al IV-lea regele Poloniei în N. Iorga, *Istoria românilor*. IV, Buc., 1937, p. 150-151.

4. *Letopisețul anonim*, în *Cronicile slavo-român din sec. XV-XVI*, publicate de I. Bogdan, ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu, Buc., 1959, p. 16.

5. Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. P. P. Panaitescu, Buc., 1959, p. 88.

6. M. Costăchescu, *Arderea Târgului de Floci și a Ialomiței în 1470*, Iași, 1935, p. 1 - 20.

7. Cf. Constantin C. Giurescu, *Istoricul orașului Brăila din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Brăila, 1968, p. 65.

8. *Ibidem*, p. 66.

9. I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, vol. I, 1413-1508, Buc., 1905, p. 283-284.

10. *Ibidem*, p. 282.